

HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG
DERNEĞİ
TÜRKİYE
TEMSİLCİLİĞİ

Bu görüş yazısı, 'Foreign Policy for the 21st Century; Peaceful, Equitable, and Dynamic Turkey' başlıklı proje kapsamında Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği tarafından [Uluslararası İlişkiler Konseyi](#) ve [Global Akademiye](#) sağlanan destek çerçevesinde hazırlanmıştır.

Bu yazıya atıf için: Bezen Balamir Coşkun, "Feminist Dış Politika Türk Dış Politikası için Bir Yol Haritası Olabilir mi?" Panorama, Çevrimiçi Yayın, 22 Mart 2023, <https://www.uikpanorama.com/blog/2023/03/22/bbc>

Telif@UIKPanorama. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Panorama dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK, Global Akademi, Panorama Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Feminist Dış Politika Türk Dış Politikası için Bir Yol Haritası Olabilir mi ?

Bezen Balamir Coşkun

2014 yılında İsveç'te kurulan Sosyal Demokrat Parti ve Yeşiller Partisi hükümetinin kendini "feminist hükümet" olarak tanımlaması ve Dışişleri Bakanı Margot Wallström'ün feminist dış politika (*feministisk utrikespolitik*) uygulayacaklarını söylemesi ile başlayan feminist dış politika yaklaşımı kısa sürede hem Avrupa'da hem de Avrupa dışında taraftar buldu. Kanada - özellikle kendini feminist olarak tanımlayan Başbakan Justin Trudeau döneminde- feminist yaklaşımı uluslararası insani yardım alanında uygularken, Fransa "feminist diplomasi" adı altında feminist dış politika yaklaşımını benimsedi. Küresel güney olarak tanımlanan bölgede ise ilk feminist dış politika yaklaşımını benimseyen ülke Meksika oldu. Son yıllarda ABD, İngiltere, Almanya ve AB'de feminist dış politikanın gerekliliği tartışmaya açılırken, İsveç'in feminist dış politika kavramının Ortadoğu başta olmak üzere birçok ülkede diplomatik soğumaya yol açtığını söyleyerek 18 Ekim 2022'de artık bu kavramı kullanmayacağını ilan etmesi genel olarak feminist dış politika uygulamalarının geleceğinin sorgulanmasına neden oldu.

Aslında pek çok kişi feminist dış politika terimini 2022 yılının Ekim ayında göreve başlayan muhafazakâr sağ koalisyon hükümetin İsveç'in artık feminist dış politika uygulamayacağını açıklaması ile duydu. Bunu İsveç'in yeni Dışişleri Bakanı Tobias Billström'ün açıklamasını haber yapan medya kuruluşlarının sosyal medya hesaplarının altına yazılan yorumlardan anlıyoruz. Feminist dış politikadan çok daha uzun bir geçmişi olan "Feminizm" kavramının bile hala siyasi ve akademik tartışmaların odağında olduğu düşünülürse, ilk defa 2014 yılında telaffuz edilen feminist dış politikanın hem kavramsallaştırma hem de uygulama konusunda net bir yaklaşım sergileyememiş olması normal bir durumdur.

Feminist dış politikanın kapsamını ve nasıl bir dış politika yaklaşımı olduğunu anlayabilmek için öncelikle bir tanım yapmak gerekirse, en kapsamlı haliyle feminist dış politika "bir devletin diğer devletler ve devlet dışı aktörlerle etkileşimlerinde barışı, cinsiyet eşitliğini ve çevre bütünlüğünü ön planda tutarak, hak ve özgürlükleri gözetmeyi amaçlayan dış politika izlemesi" olarak [tanımlanabilir](#). Bu şekilde tanımlandığında feminist dış politika sömürgeci, ırkçı, ataerkil ve erkek egemen güç yapılarının değişip dönüşmesini hedefleyen tüm politikaları içerir ve özgürlük, haklar ve adalet ilkelerinin savunma, diplomasi, ticaret, göç, insani yardım gibi dış politikanın tüm etki alanlarında yer almasını öngörür. Halen sürmekte olan Rusya-Ukrayna savaşı ile bağlantılı olarak kısa vadede ortaya çıkması muhtemel gıda ve enerji krizi ve orta/uzun vadede tüm dünyayı etkilemesi beklenen iklim krizi gibi bölgesel ve küresel krizler düşünüldüğünde feminist dış politika küresel sorunların çözümünde alternatif bir model olarak ortaya çıkar.

Öte yandan feminist dış politika sadece çatışmanın olmaması için çabalamakla ilgili değildir, dış politikanın siyasal ve sosyal yapılarının yeniden tasavvur edilmesidir. Bu herkes için sürdürülebilir güvenlik, kapsayıcı barış ve ekonomik kalkınmaya ulaşmayı sağlayacak çözümler üretilmesi için yol gösterecektir. İlaveten, hem toplumsal hem de küresel düzeyde

cinsiyet eşitsizliklerini gidermeye yönelik politikalar üretmek, yönetim ve devlet kurumlarında bu yönde yapılacak reformları yönlendirmek aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmanın da temelidir.

Feminist dış politika uygulamaları mevcut uluslararası ilişkilerin hiyerarşik yapısının dışlanmaya ve marjinalleşmeye yol açtığı, dolayısıyla güçlü olanların, uluslararası sistemdeki etik sorunları çözme sorumluluğu da olduğunu varsayımından yola çıkar. Eğer sistemdeki güçlü aktörler düzeni koruma, barışı ve istikrarı sağlama gibi sorumluluklarını yerine getirirken taşımaları gereken normatif ve etik kaygıları feminist dış politikanın temelinde yatan kaygılar ve ilkeler ile değiştirirlerse uluslararası sistem normatif temellere oturabilir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1325 sayılı "Kadın, Barış ve Güvenlik" gündemini merkezine alan feminist dış politika, çatışmaların çoğunun kökeninde yer alan küresel eşitsizliklerin, özellikle de cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması ve nihayetinde kapsayıcı bir barışın sağlanmasını hedeflediğinden, feminist dış politika sürdürülebilir barışın sağlanmasına da katkı yapacaktır. Ayrıca kadınların barış süreçlerinin başarısı ve sürdürülebilir barışın inşa edilmesi üzerindeki olumlu katkıları düşünüldüğünde sürdürülebilir bir küresel güvenlik yaklaşımı feminist dış politika ile mümkün olabilecektir. Kısaca herhangi bir ülke çatışmayı önleme, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine (SKH) ulaşma ve barışı teşvik etme konusunda kararlıysa, eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasına odaklanan feminist bir dış politika takip etmelidir.

Türkiye'ye geldiğimizde, 2023 yılında yüzüncü yaşını kutlayacak olan Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politika geçmişine bakıldığında, dış politika yapımcılarının çatışma ve savaşın egemen olduğu bir coğrafyada ülkenin egemenlik alanı, toprak bütünlüğü ve ulusal güvenliğini korumak için uğraş verdikleri görülür. Türk dış politikasının odak noktası ve yönü dönemsel olarak değişse de Avrupa devletleri ve diğer Batılı güçler tarafından saygı ve kabul görme, bölgesel bir güç olma ve insani yardım alanında küresel aktör olma gibi temel dış politika hedefleri aynı kalmıştır. Bu açıdan bakıldığında feminist dış politika Türkiye'nin bölgesel ve küresel güç olma hedefini gerçekleştirebilmesi için önemli bir kaynaktır.

Yaygın kanının aksine pasifizm anlamına gelmeyen feminist dış politika, devlet aktörlerinin tehditlerin ciddiyetine göre sert ve yumuşak güç arasında geçiş yapması gerektiğini savunur. Türkiye halihazırda dış politikada sert gücü yumuşak güç ile birleştirmeye çalışarak, insancıl dış politika, insani yardım ve kamu diplomasisi gibi yumuşak güç alanlarını dış politikasının öncelikli alanları arasında saymaktadır. Bu kapsamda TİKA bünyesinde yürütülen insani yardım programlarında kadınların ve kızların ekonomik olarak güçlendirilmesine öncelik verildiği görülmektedir. 2020 yılında yayınlanan 8 Mart mesajında TİKA Türkiye'nin son on yılda çeşitli ülkelerde kadın ve kız çocuklarının sosyal ve ekonomik olarak güçlendirilmesine yönelik 280'e yakın proje yaptığını duyurmuştur. Türkiye TİKA aracılığıyla çatışma ve çatışma sonrası süreçleri yaşayan ülkelerde mesleki eğitimler, kadınların sağlık hizmetlerine ve eğitime erişimini iyileştirmeye yönelik kalkınma yardımı projeleri ile anne ve bebek sağlığına yönelik projelerin yanı sıra, kadına yönelik aile içi şiddet mağdurlarına da destek vermeye yönelik [çalışmaları desteklemektedir](#).

Bu açıdan bakıldığında dış politikasının önemli bir aracı olan insani yardım alanında Türkiye'nin Kanada örneğinde olduğu gibi kadınların sosyal, ekonomik ve siyaset alanlarında güçlendirilmesine yönelik çalışmaları desteklediği ve bu yöndeki projelere yatırım yaptığını görüyoruz. Adına feminist dış politika denmese de Türkiye'nin insani yardım ve kalkınma uygulamalarında feminist dış politikanın yansımaları olduğu söylenebilir. Bu alanda feminist dış politika yaklaşımını kurumsallaştırması ve kadınların hem insani yardımın stratejilerinden ve tasarımından sorumlu liderler ve karar vericiler olarak hem de hizmet sağlayıcı ve uzman olarak çeşitli düzeylerde ve konumlarda insani yardım girişimlerine katılımı ve temsilinin desteklenmesi Türkiye'nin insani yardım ve uluslararası kalkınma alanında küresel bir aktör olma hedefini gerçekleştirmesine yardımcı olacaktır. Aynı zamanda Türkiye'nin dünyanın çeşitli yerlerinde cinsiyet eşitliğinin sağlanması için yaptığı destekler başta SKH 5 olmak üzere çeşitli küresel SKH'ne erişilmesine de katkıda bulunacaktır. İnsani yardım aracılığıyla cinsiyet eşitliğine ve SKH'ne yaptığı katkılar ise orta-uzun vadede Türkiye'nin yumuşak gücünü pekiştirecektir.

Türkiye'nin dış politika hedeflerine ulaşmasını sağlayacak bir diğer feminist dış politika yaklaşımı Fransa ve Meksika tarafından uygulanan feminist diplomasi yaklaşımıdır. Dış politika yapım süreçlerinde ve diplomaside her seviyede kadın-erkek eşitliğinin sağlanması, toplumsal cinsiyet eşitliği bilincinin diplomatik misyonlarda yaygınlaşması ve Kadın Barış ve Güvenlik Gündeminin Dışişleri Bakanlığı tarafından da sahiplenilmesi ile Ulusal Aksiyon Planının hazırlanmasına feminist dış politika yaklaşımının entegre edilmesi genel olarak Türkiye'nin diplomatik çalışmalarında, özellikle de arabuluculuk çabalarında küresel bir oyuncu olma yönündeki hedeflerine ulaşmasında faydalı olacaktır. Alemdar ve Yinanç tarafından yapılan [çalışmada](#) da işaret edildiği gibi bu Türkiye'nin çok sayıda kadın diplomattan oluşan deneyimli bir diplomatik teşkilata sahip olması nedeniyle ulaşması kolay bir hedeftir. Kısaca, Türkiye feminist dış politikayı uygun şekilde benimser ve uygularsa kadınların her düzeyde diplomatik süreçlere katılımı da garanti altına alınacaktır. Böylece Türkiye etkilemeyi amaçladığı uluslararası aktörler arasında sert gücünü yumuşak güç ile birleştirebilen saygın, normatif bir devlet olarak kabul görecektir.

Doç. Dr. Bezen Balamir Coşkun uluslararası ilişkiler alanında uzman bir akademisyendir. Dış politika ve güvenlik konularında çalışmalar yapan Coşkun doktora derecesini Loughborough Üniversitesi'nden almıştır. Yurt içi ve yurt dışında birçok yükseköğretim kurumu ve araştırma merkezinde çalıştı. 2016 yılına İzmir Politikalar Merkezi'ni kuran Coşkun sivil toplum kuruluşlarına proje ve danışmanlık desteği vermektedir. Aynı zamanda TED Üniversitesi'nde de ders vermektedir. Dış Politikada Kadınlar Girişimi üyesi olan Coşkun'un yazdığı makaleler, kitaplar ve kitap bölümleri ulusal ve uluslararası dergiler ve yayınevlerince yayınlanmıştır.